

SPIS TREŚCI

Wykaz skrótów	17
Przedmowa	23
Rozdział I	
Odpowiedzialność podmiotów medycznych za naruszenie obowiązków	29
1. Zagadnienia ogólne	29
1.1. Relacje między różnymi reżimami prawnymi odpowiedzialności	33
1.2. Zasady (reguły) ostrożności	55
1.3. Pojęcie i rodzaje błędu medycznego	77
1.3.1. Pojęcie błędu medycznego	77
1.3.2. Rodzaje błędów medycznych	92
1.4. Błąd medyczny a zdarzenie medyczne	99
1.4.1. Uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia, śmierć, zakażenie biologicznym zwyrodnieniem chorobotwórczym jako skutek zdarzenia	101
1.4.2. Diagnostyka, leczenie, zastosowanie produktu leczniczego jako przyczyna szkody na osobie	103
1.4.3. Niezgodność z aktualną wiedzą medyczną	104
2. Cywilna odpowiedzialność odszkodowawcza	107
2.1. Przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej w ogólności	126
2.1.1. Szkoda i krzywda	129
2.1.1.1. Pojęcia szkody majątkowej i niemajątkowej	129
2.1.1.2. Ograniczenie naprawienia szkody niemajątkowej do krzywdy i reżimu odpowiedzialności z tytułu czynów niedozwolonych	139
2.1.1.3. Szkoda na mieniu i na osobie	145
2.1.1.4. Szkoda czysto majątkowa	150
2.1.1.5. Straty i utracone korzyści	153
2.1.1.6. Szkoda ewentualna	155
2.1.2. Wina jako cecha zachowania się, z którym ustawa łączy obowiązek odszkodowawczy	160
2.1.3. Związek przyczynowy	183
2.2. Odpowiedzialność deliktowa a odpowiedzialność kontraktowa za szkody medyczne	193
2.3. Naprawienie szkody medycznej	207
2.3.1. Naprawienie szkody majątkowej poniesionej przez pacjenta jako bezpośrednio poszkodowanego	215
2.3.1.1. Zwrot kosztów leczenia i rehabilitacji	216

Spis treści

2.3.1.1.1.	Koszty leczenia oraz rehabilitacji	217
2.3.1.1.2.	Koszty sprawowania opieki nad pacjentem	221
2.3.1.1.3.	Koszty odżywiania specjalnego, nabycia protez (aparatu ortopedycznego, słuchowego, okularów, protez stabilizujących), sprzętu rehabilitacyjnego lub wózka inwalidzkiego	223
2.3.1.1.4.	Koszty przekwalifikowania się, czyli przygotowania do wykonywania nowego zawodu	224
2.3.1.1.5.	Koszty zakupu lub remontu pojazdu dostosowanego do potrzeb osoby niepełnosprawnej	225
2.3.1.1.6.	Koszty zakupu lub remontu mieszkania dostosowanego do potrzeb osoby niepełnosprawnej ...	227
2.3.1.1.7.	Koszty poniesione przez osoby trzecie	227
2.3.1.2.	Renta odszkodowawcza	229
2.3.1.2.1.	Renta z tytułu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej	231
2.3.1.2.2.	Renta z tytułu zwiększonych potrzeb poszkodowanego	237
2.3.1.2.3.	Renta z tytułu zmniejszenia się widoków powodzenia na przyszłość	239
2.3.1.2.4.	Jednorazowe odszkodowanie przyznawane zamiast renty odszkodowawczej – problematyka kapitalizacji renty	240
2.3.2.	Naprawienie szkody niemajątkowej	243
2.3.3.	Naprawienie szkody medycznej a usunięcie skutków naruszenia dóbr osobistych	248
2.3.4.	Roszczenia osób pośrednio poszkodowanych	254
2.3.4.1.	Szkody majątkowe wynikające ze śmierci pacjenta	254
2.3.4.2.	Zwrot kosztów leczenia i pogrzebu	256
2.3.4.3.	Renta odszkodowawcza (obligatoryjna i fakultatywna)	259
2.3.4.4.	Jednorazowe odszkodowanie w razie znacznego pogorszenia się sytuacji życiowej	264
2.3.4.5.	Szkoda niemajątkowa wynikająca ze śmierci pacjenta	268
2.4.	Podmioty odpowiedzialne za szkody medyczne	271
2.5.	Ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej	290
2.5.1.	Geneza ubezpieczeń OC	290
2.5.2.	Istota ubezpieczeń OC oraz ich charakter prawny	292
2.5.2.1.	Interes ubezpieczeniowy w ubezpieczeniach OC	292
2.5.2.2.	Umowny charakter ubezpieczeń OC	293
2.5.2.3.	Akcesoryjny charakter odpowiedzialności ubezpieczyciela	294
2.5.2.4.	Odpowiedzialność ubezpieczyciela jako odpowiedzialność <i>in solidum</i>	295
2.5.3.	Obowiązkowe oraz dobrowolne ubezpieczenia OC	297
2.5.4.	Zakres ochrony udzielonej przez ubezpieczyciela w ubezpieczeniach OC	299
2.5.4.1.	Podmiotowy zakres ochrony ubezpieczeniowej	299

2.5.4.1.1.	Określenie ubezpieczonego podmiotu a obowiązek ubezpieczenia OC	299
2.5.4.1.2.	Osoby objęte podmiotowym zakresem ochrony ubezpieczeniowej	303
2.5.4.2.	Przedmiotowy zakres ochrony ubezpieczeniowej	305
2.5.4.2.1.	Reżim prawny odpowiedzialności objętej zakresem ochrony ubezpieczeniowej	305
2.5.4.2.2.	Cywilnoprawny charakter odpowiedzialności objętej zakresem ochrony ubezpieczeniowej	308
2.5.4.2.3.	Szkoda objęta zakresem ochrony ubezpieczeniowej	309
2.5.4.2.4.	Wyłączenia oraz ograniczenia przedmiotowego zakresu ochrony ubezpieczeniowej	311
2.5.4.3.	Czasowy zakres ochrony ubezpieczeniowej	312
2.5.4.3.1.	Początek odpowiedzialności ubezpieczyciela	312
2.5.4.3.2.	Koniec odpowiedzialności ubezpieczyciela	315
2.5.4.4.	Kwotowy zakres ochrony ubezpieczeniowej	317
2.5.5.	Ubezpieczenia OC w dobie COVID-19	319
2.5.6.	Podsumowanie	323
3.	Odpowiedzialność karna	324
3.1.	Przesłanki warunkujące byt przestępstwa i pojęcia z nimi związane	347
3.1.1.	Czyn	349
3.1.2.	Czyn zabroniony	351
3.1.3.	Bezprawność	360
3.1.4.	Společna szkodliwość	361
3.1.5.	Wina	364
3.2.	Okoliczności wyłączające byt przestępstwa	366
3.2.1.	Pierwotna legalność i kontratyty o szczególnym znaczeniu dla osób wykonujących zawody medyczne	367
3.2.1.1.	Definicje pojęć	367
3.2.1.1.1.	Okoliczności wyłączające bezprawność. Definicja pojęcia	367
3.2.1.1.2.	Koncepcja pierwotnej legalności czynu. Definicja pojęcia	371
3.2.1.2.	Wybrane kontratyty	374
3.2.1.2.1.	Obrona konieczna	374
3.2.1.2.2.	Stan wyższej konieczności	377
3.2.1.2.3.	Kolizja obowiązków	381
3.2.1.2.4.	Szczególnie uprawnienia lub obowiązki osób wykonujących zawody medyczne	383
3.2.2.	Okoliczności wyłączające winę	385
3.2.2.1.	Ogólna charakterystyka okoliczności wyłączających winę	385
3.2.2.2.	Problem pozaustawowych okoliczności wyłączających winę	386
3.2.2.3.	Ustawowe okoliczności wyłączające winę	387
3.2.2.3.1.	Nioletniość	387
3.2.2.3.2.	Niepoczytalność	388
3.2.2.3.3.	Stan wyższej konieczności wyłączający winę	393

	3.2.2.3.4. Błąd w prawie karnym. Jego istota, funkcja i rodzaje	394
	3.2.2.3.5. Błąd co do znamienia typu podstawowego	395
	3.2.2.3.6. Błąd co do znamion typu uprzywilejowanego	399
	3.2.2.3.7. Błąd co do kontratytu albo okoliczności wyłączającej winę	400
	3.2.2.3.8. Błąd co do prawa	401
	3.2.2.3.9. Rozkaz jako okoliczność wyłączająca winę	402
	3.2.2.3.10. Tak zwana klauzula dobrego Samarytanina	402
	3.3. Stadia	406
	3.3.1. Dokonanie	407
	3.3.2. Usiłowanie	408
	3.3.3. Przygotowanie	416
	3.3.4. Czyny żal i odstąpienie dotyczące form stadialnych	418
	3.4. Współdziałanie	421
	3.4.1. Współdziałanie przestępne – uwagi ogólne	421
	3.4.2. Sprawcze postacie współdziałania	423
	3.4.3. Niesprawcze postacie współdziałania	429
	3.4.4. Współsprawstwo a pomocnictwo	437
	3.4.5. Granice odpowiedzialności za współdziałanie	438
	3.4.6. Odpowiedzialność karna za skutki błędu medycznego popełnionego w zespołowym działaniu	441
	3.4.6.1. Wprowadzenie	441
	3.4.6.2. Modele teoretyczne odpowiedzialności w zespołowym działaniu	443
	3.4.6.3. Formy współdziałania przestępnego mogące urzeczywistnić się w ramach prac zespołu medycznego	450
	3.4.6.4. Czynniki determinujące kwalifikację współdziałania w zespole medycznym jako odmiany sprawstwa	454
	3.4.6.5. Współsprawstwo w zespole medycznym	455
	3.4.6.6. Sprawstwo kierownicze w procesie udzielania świadczeń zdrowotnych	458
	3.4.6.7. Sprawstwo polecające w strukturach podmiotu leczniczego	465
	3.5. Zbieg przepisów i zbieg przestępstw	471
	3.5.1. O jedności czynu	471
	3.5.2. Zbieg przepisów ustawy	477
	3.5.3. O czynach współfukaranych	481
	3.5.4. Ciąg przestępstw	483
	3.5.5. O karze łącznej	486
	3.6. Osoba wykonująca zawód medyczny jako gwarant nienastąpienia skutku	486
	3.7. Przyczynowość	496
	3.7.1. Teorie różnicujące związku przyczynowego	499
	3.7.1.1. Teoria warunkowości, teoria ekwiwalencji, test <i>conditio sine qua non</i>	499
	3.7.1.2. Teoria warunku właściwego (teoria warunku odpowiadającego empirycznie potwierdzonej prawidłowości), teoria faktycznego oddziaływania	502

925	3.7.1.3. Teoria adekwatnego związku przyczynowego (adekwancji) i teoria relewancji	503
	3.7.2. Koncepcja obiektywnego przypisania skutku i jej konsekwencje w prawie medycznym	506
	3.8. Typy przestępstw mogące stanowić podstawę kwalifikacji prawnej czynów osób wykonujących zawody medyczne	537
705	3.8.1. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu człowieka	541
155	3.8.1.1. Życie i zdrowie człowieka jako przedmiot ochrony prawnokarnej	541
215	3.8.1.1.1. Uwagi wstępne	541
	3.8.1.1.2. Życie	543
	3.8.1.1.3. Życie i śmierć człowieka	544
	3.8.1.1.4. Zdrowie człowieka	562
775	3.8.1.2. Spowodowanie śmierci lub uszkodzenia ciała	571
585	3.8.1.2.1. Uwagi wprowadzające	571
585	3.8.1.2.2. Zabójstwo i umyślny uszczerbek na zdrowiu	577
	3.8.1.2.3. Nieumyślne spowodowanie śmierci lub uszczerbku na zdrowiu	599
785	3.8.1.2.4. Typizacje o stronie podmiotowej mieszanej	604
790	3.8.1.3. Narażenie na bezpośrednie niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu	605
795	3.8.1.4. Wykonywanie działań leczniczych bez wymaganych uprawnień	622
805	3.8.1.5. Nieudzielenie pomocy	632
018	3.8.1.5.1. Ogólna charakterystyka przestępstwa nieudzielenia pomocy z art. 162 § 1 k.k.	632
	3.8.1.5.2. Zakres obowiązku pomocy z art. 162 § 1 k.k.	646
508	3.8.2. Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu istoty ludzkiej w prenatalnej fazie rozwoju	659
518	3.8.2.1. Bezprawne przerwanie ciąży	659
	3.8.2.2. Uszkodzenie ciała dziecka poczętego	688
208	3.8.2.3. Ochrona płodu ludzkiego w perspektywie odpowiedzialności za niewłaściwe leczenie	691
708	3.8.2.4. Ochrona zarodka <i>in vitro</i>	714
518	3.9.1. Odpowiedzialność karna za wykonanie zabiegu bez zgody pacjenta (art. 192 k.k.)	733
918	3.9.1.1. Wprowadzenie. Ewolucja rozwiązań	733
158	3.9.1.2. Znamię zabiegu leczniczego	736
	3.9.1.3. Znamię pacjenta	741
528	3.9.1.4. Znamię zgody pacjenta	742
	3.9.1.5. Podmiot przestępstwa	746
658	3.9.1.6. Strona podmiotowa. Błąd co do znamienia zgody	749
658	3.9.1.7. Kary i środki karne	752
658	3.9.1.8. Okoliczności wyłączające odpowiedzialność za wykonanie zabiegu bez zgody pacjenta	754
858	3.9.2. Odpowiedzialność karna za wykonanie zabiegu bez zgody ciężarnej lub rodzącej pacjentki	759

3.9.2.1. Wprowadzenie	759
3.9.2.2. Odpowiedzialność karna za wykonanie zabiegu przerwania ciąży z naruszeniem przepisów o zgodzie. Wyjątki od konieczności uzyskania zgody na zabieg przerwania ciąży	761
3.9.2.3. Odpowiedzialność karna za wykonanie zabiegu w celu leczniczym z naruszeniem przepisów o zgodzie ciężarnej lub rodzącej pacjentki	767
3.9.2.4. Postępowanie z ciężarną pacjentką niemogącą faktycznie udzielić zgody	771
3.9.2.5. Postępowanie medyczne w ciąży <i>post mortem</i>	775
3.9.2.6. Zakres obowiązków personelu medycznego w razie sprzeciwu ciężarnej lub rodzącej pacjentki na zabieg leczniczy. Prawnokarna ocena zaniechania poddania się zabiegowi leczniczemu przez ciężarną lub rodzącą pacjentkę	777
3.10. Odpowiedzialność karna za ujawnienie tajemnicy medycznej	782
3.10.1. Uzasadnienie karnoprawnej ochrony tajemnicy medycznej. Ewolucja rozwiązań	782
3.10.2. Tajemnica medyczna jako dobro chronione za pomocą art. 266 § 1 k.k.	786
3.10.3. Pracownik medyczny jako sprawca występkę naruszenia tajemnicy	790
3.10.4. Penalizowane formy naruszenia tajemnicy medycznej	793
3.10.5. Umyślność naruszenia tajemnicy medycznej	796
3.10.6. Przypadki braku odpowiedzialności	798
3.10.7. Odpowiedzialność karna za nielegalne przetwarzanie medycznych danych osobowych	800
3.11. Odpowiedzialność karna za poświadczenie nieprawdy w dokumentacji medycznej	802
3.11.1. Uzasadnienie karnoprawnej ochrony dokumentacji medycznej. Ewolucja rozwiązań	802
3.11.2. Dokumentacja medyczna jako dokument w rozumieniu Kodeksu karnego	805
3.11.3. Pracownik medyczny jako sprawca przestępstwa fałszu intelektualnego	807
3.11.4. Pojęcie poświadczenia nieprawdy w dokumentacji medycznej	812
3.11.5. Wypadek mniejszej wagi (art. 271 § 2 k.k.)	817
3.11.6. Typ kwalifikowany (art. 271 § 3 k.k.)	819
3.11.7. Umyślność fałszu intelektualnego	821
3.11.8. Odpowiedzialność pacjenta za przestępstwa przeciwko wiarygodności dokumentów	822
3.12. Odpowiedzialność karna biegłego – pracownika medycznego za przedstawienie fałszywej opinii	826
3.12.1. Wprowadzenie	826
3.12.2. Biegły jako sprawca przestępstwa przedstawienia fałszywej opinii	826
3.12.3. Kryminalizowane zachowanie – przedstawienie fałszywej opinii	828
3.12.4. Umyślna i nieumyślna odmiana przestępstwa przedstawienia fałszywej opinii	832

3.12.4.1.	Umysłne przedstawienie fałszywej opinii	832
3.12.4.2.	Nieumyślna odmiana występu przedstawienia fałszywej opinii	834
3.12.5.	Zagrożenie karą, środkami karnymi i kompensacyjnymi	838
3.12.6.	Nadzwyczajne złagodzenie kary albo odstąpienie od jej wymierzenia	841
3.13.	Korupcja w służbie zdrowia	843
4.	Odpowiedzialność zawodowa	859
4.1.	Uwagi wstępne	860
4.2.	Ogólna charakterystyka odpowiedzialności zawodowej	864
4.3.	Postępowanie w przedmiocie odpowiedzialności zawodowej – ogólne zasady	876
4.4.	Organy i uczestnicy postępowania przygotowawczego	879
4.5.	Przebieg postępowania przygotowawczego	887
4.6.	Przebieg postępowania sądowego	892
5.	Odpowiedzialność administracyjna	912
5.1.	Pojęcie, cechy i rodzaje odpowiedzialności administracyjnej	915
5.2.	Sankcja administracyjna jako instrument odpowiedzialności administracyjnej	919
5.3.	Administracyjna kara pieniężna	921
5.4.	Odpowiedzialność administracyjna za naruszenie przepisów materialnego prawa administracyjnego w sferze prawa medycznego	923
5.4.1.	Odpowiedzialność administracyjna na podstawie przepisów ustawy o działalności leczniczej	923
5.4.2.	Odpowiedzialność administracyjna na gruncie ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych	928
5.4.3.	Odpowiedzialność administracyjna na podstawie przepisów ustawy o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta	932
5.4.4.	Odpowiedzialność administracyjna na gruncie ustawy o refundacji leków, środków spożywczych specjalnego przeznaczenia żywieniowego oraz wyrobów medycznych	938
5.4.5.	Odpowiedzialność administracyjna na podstawie przepisów ustawy o Państwowej Inspekcji Sanitarnej	941
5.4.6.	Odpowiedzialność administracyjna na podstawie przepisów ustawy – Prawo farmaceutyczne	942
5.4.7.	Odpowiedzialność administracyjna na podstawie przepisów ustawy o wyrobach medycznych	953
5.5.	Podsumowanie	955
6.	Odpowiedzialność pracownicza osób wykonujących zawody medyczne	956
6.1.	Uwagi ogólne	958
6.2.	Odpowiedzialność porządkowa	960
6.3.	Odpowiedzialność materialna za szkodę wyrządzoną pracodawcy	972
6.3.1.	Odpowiedzialność materialna pracownika za szkodę wyrządzoną pracodawcy w innym mieniu niż powierzone	973
6.3.2.	Odpowiedzialność materialna pracownika za szkodę w mieniu powierzonym	984
6.3.3.	Przedawnienie roszczeń z tytułu odpowiedzialności materialnej pracownika	986

7.	Postępowanie przed wojewódzkimi komisjami do spraw zdarzeń medycznych	987
7.1.	Uwagi wprowadzające	989
7.2.	Ogólne zasady postępowania przed wojewódzkimi komisjami ds. zdarzeń medycznych	989
7.3.	Analiza definicji zdarzenia medycznego	997
7.3.1.	Nieprawidłowa diagnoza jako przyczyna zdarzenia medycznego	1000
7.3.2.	Niewłaściwe leczenie jako przyczyna zdarzenia medycznego	1003
7.3.3.	Zastosowanie produktu leczniczego i wyrobu medycznego jako przyczyna zdarzenia medycznego	1006
7.3.4.	Zakażenie biologicznym czynnikiem chorobotwórczym jako skutek w definicji zdarzenia medycznego	1008
7.3.5.	Uszkodzenie ciała, rozstrój zdrowia i śmierć jako skutek w definicji zdarzenia medycznego	1010
7.3.6.	Pojęcie aktualnej wiedzy medycznej	1013
7.4.	Dane statystyczne	1017
7.5.	Uwagi końcowe	1029
Rozdział II		
Odpowiedzialność państwa		1039
1.	Odpowiedzialność państwa przed międzynarodowymi organami praw człowieka w zakresie ochrony zdrowia	1039
1.1.	Perspektywa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu	1040
1.1.1.	Wprowadzenie	1040
1.1.2.	Pozytywny obowiązek państwa w zakresie ochrony życia w ramach systemu opieki zdrowotnej	1044
1.1.3.	Standardy ochrony zdrowia w zakresie prawa do prywatności	1049
1.1.4.	Przerywanie ciąży i dostęp do badań genetycznych	1051
1.1.5.	Poinformowana zgoda	1055
1.1.6.	Eutanazja. Pomoc do samobójstwa	1057
1.2.	Zalecenia organów traktatowych	1058
2.	Odpowiedzialność przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej	1062
2.1.	Kompetencja Unii Europejskiej w dziedzinie zdrowia publicznego	1063
2.2.	Kompetencja Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w dziedzinie zdrowia publicznego	1067
2.3.	Odpowiedzialność przed Trybunałem Sprawiedliwości Unii Europejskiej na przykładzie Polski	1075
Rozdział III		
Prawa i obowiązki personelu medycznego wobec organów władzy publicznej		1087
1.	Obowiązek denuncjacji ciąży na osobach wykonujących zawód medyczny	1087
1.1.	Wprowadzenie	1089
1.2.	Obowiązek prawny	1090
1.2.1.	Uwagi wprowadzające	1090
1.2.2.	Obowiązek wynikający z art. 240 § 1 k.k.	1091
1.2.2.1.	Zakres czynów zabronionych podlegających obowiązkowi zawiadomienia	1091

1.2.2.2. Zasady zawiadamiania	1100
1.2.3. Obowiązek denuncjacji wynikający z ustawy o cmentarzach i chowaniu zmarłych	1102
1.2.4. Obowiązek denuncjacji wynikający z art. 304 § 2 k.p.k.	1106
1.3. Obowiązek społeczny	1108
1.3.1. Uwagi wprowadzające	1108
1.3.2. Obowiązek wynikający z art. 304 § 1 k.p.k.	1109
1.3.3. Obowiązek wynikający z art. 12 ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	1112
1.3.4. Obowiązek wynikający z art. 572 k.p.c.	1115
2. Pracownik medyczny jako świadek i biegły w postępowaniu sądowym	1117
Skorowidz	1143
Autorzy	1147